

פרשת שמות

הלימוד השבועי//הרב מוטי פרנקו

שמות פרק ג

(א) ומִשָּׁה הָיָה רָעָה אֶת־צֶאֱן יִתְרוֹ חֹתֶנּוּ כִּהְיוּ מִדְּיָן וַיִּנְהַג אֶת־הַצֶּאֱן אִתּוֹ הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הַר הָאֱלֹהִים חֹרֶבָה: (ב) וַיְרֹא מִלְּאֲךָ יִקְנֹק אֵלָיו בְּלִבְתֵּי־אִשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיְרֹא וְהִנֵּה הַסֵּנֶה־בֹּעֵר בְּאֵשׁ וְהַסֵּנֶה אֵינְנוֹ אֶקֶל: (ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הַמַּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוֹעַ לֹא־יִבְעַר הַסֵּנֶה: (ד) וַיְרֹא יִקְנֹק כִּי סָר לְרֵאשִׁית וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַנְּנִי: (ה) וַיֹּאמֶר אֶל־תִּקְרַב הֲלָם שְׁלִינְעֻלֶיךָ מֵעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עֹמֵד עָלָיו אֲדַמְתִּי־קֹדֶשׁ הוּא: (ו) וַיֹּאמֶר אֲנִכִּי אֱלֹהֵי אָבִיךָ אֱלֹהֵי אֲבֹרָתָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתַּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מֵהִבִּיט אֶל־הָאֱלֹהִים:

א. מראה הסנה

מעמד הסנה פותח במראה מיוחד - עיינו במדרש ובפרשנים הבאים, כיצד מבארים את המראה? מה מסמל כל דבר במראה ומה משמעותו הכללית?

שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה ב סימן ה

מתוך הסנה, שאל גוי אחד את ר"י בן קרח, מה ראה הקדוש ברוך הוא לדבר עם משה מתוך הסנה? א"ל אילו מתוך חרוב או מתוך שקמה כך היית שואלני אלא להוציאתך חלק אי אפשר...
למה מתוך הסנה ללמדך שאין מקום פנוי בלא שכניה אפילו סנה...
רבי אליעזר אומר מה הסנה שפל מכל האילנות שבעולם כך היו ישראל שפלים ירודים למצרים, לפיכך נגלה עליהם הקדוש ברוך הוא וגאלם שנאמר וארד להצילו מיד מצרים,
רבי יוסי אומר כשם שהסנה קשה מכל האילנות וכל עוף שנכנס לתוך הסנה אין יוצא בשלום כך היה שעבוד מצרים קשה לפני המקום מכל השעבודים שבעולם...
רבי יוחנן אמר מה הסנה הזה עושין אותו גדר לגנה כך ישראל גדר לעולם,
ד"א מה הסנה הזה גדל על כל מים, כך ישראל אינן גדילים אלא בזכות התורה שנקראת מים שנאמר (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים...
וירא והנה הסנה בוער באש... ולמה הראה לו הקדוש ברוך הוא למשה בענין הזה? לפי שהיה מחשב בלבו ואומר שמא יהיו המצריים מכלין את ישראל, לפיכך הראהו הקדוש ברוך הוא אש בוערת ואיננו אוכל, א"ל כשם שהסנה בוער באש ואיננו אוכל, כך המצריים אינן יכולין לכלות את ישראל...

ריקאנטי שמות פרק ג פסוק ב

מתוך הסנה. משום 'עמו אנכי בצרה' [תהלים צא, טו]. וידוע כי הוא ממיני הקוצים.

גור אריה שמות פרשת שמות פרק ג פסוק ב

עמו אנכי בצרה. אין הפירוש כלל שהוא בצרה, חס ושלוש לומר כך, אך פירושו שהוא יתברך אסור בזיקים בישראל, והוא עמהם תמיד, לכך כאשר ישראל בצרה אין מלכותו בשלימות. ולפיכך היה נראה לו בסנה, המורה לך על כי אין מלכותו בשלימות. וזהו פירוש 'עמו אנכי בצרה' (תהלים צא, טו), רוצה לומר שהוא עם ישראל בצרה, ומאחר שהוא עמהם בצרה אין מלכותו בשלימות, ולפיכך נגלה מתוך הסנה. אכן ראוי לך לדעת כי כל ענין זה מצד העולם הזה, כי ישראל הם בעולם הזה, וכאשר ישראל בצרה אז אין מלכותו בשלימות בעולם הזה, אבל עצם כבודו - "ברוך כבוד ה' ממקומו" (יחזקאל ג, יב), רק כאשר אנו בוחנים מלכותו בעולם הזה - כאילו אין מלכותו בשלימות:

רש"ר הירש שמות פרק ג פסוק ב

(ב) בלבת - אש. "לבת", וכן "לב" גזורים משורש "לבב": התוון, מרכז האש. המלאך הופיע אפוא במרכז האש; והאש היתה במרכז הסנה. לא האש ליהטה מסביב לסנה, ולא נתקבל רושם של סנה, המוקף באש מבלי לבעור. ולפיכך גם לא תהיה המשמעות: ישראל לא יאבד בגולה.

• איזה הסבר למראה שולל רש"ר הירש, ומדוע שולל הסבר זה?

אלא האש שרוייה היתה בתוך הסנה, והמלאך "היה ממוצע ועומד באמצע האש" (שמות רבה ב, ט). וכן נאמר בדברים לג, טז: "שכני סנה". כשם שנאמר במתן תורה: "והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש" (להלן יט, יח), וכן "ומראה כבוד ה' כאש אכלת בראש סנה".

ההר" (להלן כד, יז) - כן השכינה, בכל מקום שהיא שורה עלי אדמות, תופיע בדמות אש. התורה עצמה אינה אלא "אש - דת", אש, גולפה להיות לחוק; כוחה - גבורת אש; ייעודה - כדרכה של אש לבוא בקרבנו, לצרפנו, ולהחדיר בנו חום וחיות. ואש זו אנו מכלכלים ומקיימים אותה, בהקריבנו לה את כל אשר לנו, כ"לחם אשה לה", לחמו עלי אדמות. המשמעות - מבחינה כללית - של הופעת אלהים בסנה, היא אמת חשובה זו: "אין מקום פנוי בלא שכינה אפילו סנה" (שמות רבה שם). אף המקום השפל ביותר אינו פחות מלהיות משכן לרוח אלוהי; וכל קיום ארצי, אפילו הנחות ביותר בעיני האדם, נועד והוכשר לתפקיד אלוהי: והסנה איננו אכל. כל שנפתח לבו להשפעה אלוהית, היא לא תהרסנו, כי מצוותו לדבוק בה. ובמישור הלאומי משמעותו: "עמו אנכי בצרה" (תהלים צא, טו) - "כביכול אני שותף בצערך" (שמות רבה ב, ז): גם אם הושפלו והוקפו "קוצים" (סנה = שיח קוצים), עמם אני, שותף אני בצערם, שרוי אני אתם בתוך "הסנה".

- **כיצד מברר את המראה, ומה לומד ממנו לדורות?**

שפת אמת שמות פרשת שמות שנה תרלח

בלבת אש מתוך הסנה במד' אני ישנה ולבי ער כו'. פי' שהקב"ה הראה למשה מראה גדולה זו מתוך חושך הגלות עצמו. וזה הי' התימה מדוע לא יבער הסנה מאחר שנמצא באמת התלהבות הגדול הזה איך יש קיום לקליפה המחשכת אורות הגדולים הללו. אך זה באמת רצה הקדוש ברוך הוא להראות לו כי אדרבה לפי גודל החושך והגלות נסתר בו אור גדול גנוז והוא בחי' הגאולה. כי הגלות הוא סימן על הגאולה. וכפי רוב קישוי הגלות מורה על תוקף הגאולה. וז"פ הכתוב וכאשר יענו אותו כו' וכן יפרוץ. פי' הכתוב מתרץ עצמו אשר לא ירהרו אחר הבורא ית' איך הניח לענות את עמו כ"כ כי כפי רוב העיני כן יהי' אח"כ תוקף הגאולה:

- **מה משמעות המראה לפי השפת אמת?**

ב. נבואת משה

מלבי"ם שמות פרק ג פסוק ב

וירא מלאך ה' אליו. כבר התבאר שהיו כמה הבדלים בין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים, א[שאר הנביאים נתנבאו בחלום ונבואת משה היה בהקיץ, ב[על כל הנביאים נפל פחד ורעדה ובטלו כל כוחות הגוף ומשה נתנבא כשהוא ער ועומד על רגליו ומשתמש בחושיו, ג[כל הנביאים ראו מחזות ודמיונות כי בא להם שפע הנבואה באמצעות כח המדמה ולמשה הגיע השפע על כח השכלי בלי תערובות כח המדמה וע"כ לא ראה שום דמיון, וכמ"ש חז"ל במדרש מה בין נבואת משה לנבואת בלעם משה לא היה יודע מי מדבר עמו בלעם היה יודע מי מדבר עמו, כי משה לא ראה שום דמיון וע"כ לא היה יודע מי מדבר עמו, אבל בלעם שראה מחזה ודמיון כמ"ש אשר מחזה שדי יחזה היה יודע מי מדבר עמו, ד[כל הנביאים נבאו במשלים וחידות עד שהיו נבואותיהם סתומות ועלומות כמ"ש ותהי להם חזות הכל כדברי הספר החתום, ונבואת משה לא נמצא שום משל וחידה... ה[כל הנביאים הגיע להם שפע הנבואה באמצעות מלאך, ונבואת משה היה פנים אל פנים שלא באמצעות מלאך, כמ"ש אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע וכו' לא כן עבדי משה כמשי"ת שם במקומו.

- **מה בין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים?**

אולם מן המחזה פה מבואר שגם משה בתחילת נבואתו לא התעלה על יתר הנביאים בכל התנאים האלה, שהגם שהיתה נבואתו בהקיץ, ולא בטלו כוחות גופו רק עמד על עמדו משתמש בחושיו בלא פחד ורעדה, בכל זה ביתר הדברים לא עלה עדיין למרום המדרגה א[שבאה אליו הנבואה באמצעות מלאך כמ"ש וירא מלאך ה' אליו... זאת שנית שראה מחזה ודמיון כי המלאך נראה אליו בלבת אש מתוך הסנה... זאת שלישית שהיתה הנבואה במשל ובחידה שראה הסנה בוער באש והסנה איננו אכל, שהוא משל וחידה שעדיין לא הסכימו המפרשים על אמתת הנמשל... וע"כ תמה משה מדוע לא יבער הסנה עצמו ורק האש בוער ואינו פועל בו, ואמרו חז"ל (יבמות דף מח) מנשה לישעיה מידן דייניה וקטליה א"ל משה רבך אמר כי לא יראני האדם וחי ואת אמרת ואראה את ה', ואלא קשיא? כאן באספקלריא המאירה כאן באספקלריא שאינה מאירה, ר"ל משה שראה באספקלריא המאירה ר"ל שלא באמצעות כח הדמיון, רק שעברה השפע הנבואית על כח השכלי, לא ראה שום מחזה ודמיון, אבל ישעיה שעברה עליו השפע הנבואית באמצעות כח המדמה, וראה דרך מסכים ולבושים וחלונות שהם כחות המדמה שהם כוחות חומריות, נדמה לו שרואה מחזה ודמיון... אולם בתחילת נבואתו של משה היתה נבואתו באספקלריא שאינה מאירה וראה ג"כ מחזה ודמיון, וחז"ל בספרי (מטות סי' קנג) אמרו כל הנביאים נתנבאו בכה מוסיף עליהם משה שנתנבא בזה הדבר, ופי' שהיתה שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, ויקשה ע"ז שמצאנו כ"פ שגם משה נבא בכה, כמ"ש כה אמר ה' בני בכורי ישראל, כה אמר ה' עברו ושבו משער לשער במחנה, אולם התבאר אצלי שגם בנבואת משה היו מדרגות משונות, שהנבואה באספקלריא הבלתי מאירה זה היה למשה בטבע שנולד ממעי אמו שלם בכל המעלות השכליות והמדותיות ושלמות כח המדמה עד שהיה מוכן לנבואה בטבע ולא היה צריך לזה שום הכנה כי ירש טבע זאת מאבותיו שאביו היה נביא וכן אחיו ואחותו שהיה להם כח הנבואה בטבע, אבל הנבואה באספקלריא המאירה שתחול עליו הנבואה מהא"ס בלא אמצעות מלאך ושירד השפע על כח השכלי שלא באמצעות כח

הדמיוני, שזה ענין נסיי למעלה מיכולת האדם ומגבול הטבע, זה בא לו דרך נס ברצון ה' לבד עושה נפלאות לבדו, ולא היה לו זה בכל שעה רק בעת שהיו ישראל זכאים, וע"כ אמרו שכל השנים שהיו ישראל נזופים ממעשה העגל לא שרתה שכניה על משה, ופי' שלא שרתה עליו במדרגה היותר גדולה רק במדרגה נמוכה מזה וכמ"ש בפי' התו"ה (ויקרא סי' ו), וע"כ התנבא בכה, כה אמר ה' עברו ושובו משער לשער, וכן בתחלת נבואתו שהיה באספקלריא שאינה מאירה בא סגנון הנבואה בכה, כה אמר ה' בני בכורי ישראל...

• מהם השלבים השונים המעלות נבואת משה לפי דברי המלבי"ם? מכח מה התעלה למדרגת נבואתו העליונה?

ראו את דברי המשך חכמה לקמן.

משך חכמה שמות הקדמה

נבואת משה הוא למעלה מנבואת כל הנביאים. שנבואת כולם הוא על פי אות ומופת, וכל המאמין באותות, יש בלבו דופי, או שמוסמך עפ"י נביא מוחזק לנביא, כמו אלישע ע"י אליהו. רק שהתורה אמרה להאמין לנביא שמראה אות ומופת, כמו שציותה להאמין לעדים, אעפ"י שאינו מן ההכרח שתמיד יעידו אמת. וחנניה בן עזור יוכיח שהיה נביא אמת ולסוף נעשה נביא שקר, כמו שאמרו פרק הנחנקין. לא כן משה רבינו, שכל ישראל שמעו שהקב"ה מדבר למשה פנים אל פנים, וכולם הגיעו למעלת הנבואה וראו איך הקדוש ברוך הוא מדבר עמו. לכן אמר (שמות יט, ט): "הנני בא אליך בעב הענן בעבור ישמע (העם בדברי עמך) וגם בך יאמינו לעולם", שכל זמן שהאמינו מצד האותות כמו במצרים, היה קל הביטול ע"י נביא אחר שיראה אותות ומופתים. לא כן עכשיו, אף אם יבואו אלף רבבות נביאים באותות ומופתים לאמר בשם ד' לשנות קוצו של יו"ד מתורת משה, לא נשמע לו, ומצוה להמיתם כדון נביאי שקר, כיון שעל נבואת משה אנו עדים בעצמינו, וזה שאמר, "וגם בך יאמינו לעולם". ודו"ק בכל דברי רבינו בהלכות יסודי התורה פרק ז' וח', כי כל דבריו קדושים, וברוח נבואה אמרן בלי ספק.

- מה בין אימות נבואת משה לשאר הנביאים?
- מה ההשלכה של דבר זה?
- מה מקשה על כך המשך חכמה בתחילת הפסקה הבאה?

ואם כן, איך צוה השם שיאמינו לעולם במשה, הא "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (ברכות לג, ב) ואין הידיעה מכרחת הבחירה? ושמה יבחר משה אחר זה חלילה, להוסיף מדעתו! ועל כרחין, שהשי"ת שלל ממנו הבחירה לגמרי, ונשאר מוכרח כמלאכים. והטעם שהתכלית הוא הבחירה, שבלא בחירה אין מעלה על האדם יותר מכל הנמצאים. וכמו שאמרה צפרדע לדוד, "אל תזוח דעתך, שהיא אומרת כל היום שירה", היינו שמקיימת תמיד פעולת יוצרה בלי הפסק. ועל צד המוסר כיוון דוד בהתבוננו מן הצפרדע, שהאם בשביל שהוא בחירי יאסוף נועם זמירות הגיון לבו?! אבל האמת, כי כל העיקר הוא לנצח הבחירה, ובאין בחירה, הלא גם טרם ירדה הנפש בתי חומר היתה משכלת להפליא. וזה מאמרם ז"ל 'כל הלומד על מנת שלא לעשות, נוח לו שנהפכה לו שליתו על פניו', כי שם היה הנפש משכיל, בלי מפסיק מחיצה החומרית. [וזה, רק בלומד משום שנהנה מן החכמה, הא מי שלומד לקיים מצות השי"ת בלימודו, הלא גם זה מפעל נגד הבחירה הרעה, ומנצח יצרו ללמוד דעת ד', על זה אמרו (קידושין מ, א) "תלמוד גדול (שהתלמוד מביא) לידי מעשה", בינה זה ודו"ק].

...רק שמשה שמצד עצמו עמל ויגע כל כך, עד שהעלה עצמו למדרגה הגבוהה שבמדרגות שיבטל הבחירה. אם כן, זה עיקר תכלית האנושי, השלימות היותר האפשרי, לכן זכה שיבטל הבחירה. אם כן, זה עיקר תכלית הבריאה לזכך החומר עד שישבו בשרו גם לרוחני, ולכלי חזיון בכבוד אלקים, וכמו שכתוב (איוב מט, כו) "ומבשרי אחזה אלקים".

- כיצד מיישב את הקושיה?
- כיצד הגיע משה למעלה כה רמה לפי דברי המשך חכמה?

אבל כל ישראל שהמה לא היו ראויים למדרגה ונבואה כזו, רק כדי לקיים הדת - שלא יבוא שום מבהיל להכחיש דבר אחד על ידי אות ומופת, הוכרחו לעלות למעלה רמה כזו לשמוע קול אלקים מדבר מתוך האש, וכמו שכתוב (דברים ה, כג): "ומי כל בשר אשר שמע קול אלקים חיים מתוך האש כמונו ויחיי" - שיהיו הם העדים על נבואתו. אם כן, אח"כ, הלא שבו לבחירה, שאם לא כן אין תכלית תו בברייתם, כיון שזכיייתם שסרה בהם הבחירה - והיה השכלתם בהירה בלי עירוב דמיון וגשם כלל, עד כי הוכרחו כמלאכים שמוכרחים מצד שכלם, שעל זה נאמר (שבת פח, א) "כפה עליהם הר כגיגית", שהיו מוכרחים מצד שכלם והשגתם לקבל עליהם התורה - והיה ענין מקריי, היינו שהיה רק להיות מאמינים בנבואת משה לא מצד האותות, ויאמינו בד' לעולם. אם כן, מה שיותר מן ההכרח, הלא נאות לפניהן לשוב אל הבחירה. ובלא בחירה הלא לא היה להם שכר על קיום התורה, שעל הכרח אין שכר, כיון שלא מצד עמלם והכנתם היה סר מאתם הבחירה. וזה שאמר: "שובו לכם לאהליכם", היינו לבחירה ולכוחות הגוף המוקף באלפי כוחות דמיונות ההטעאה שקריות תאוות חשק וכיו"ב, וזה ה"אווה", שהגוף הוא אוהל הנפש, שבעת מתן תורה יצאה נשמתם (שבת פח, ב), הוא שהחומר לא היה חוצץ

מאומה. "ואתה פה עמוד עמדי", שזהו אצלו בטלה כל כוחות הגוף וחומריותו, והשגתו צלולה ובהירה, ונעדר בחירתו ונשאר משכיל מעוצם השגתו מוכרח להשלימות היותר נעלה. ומטעם זה פירש מן האשה. וכל זה בא בקצרה בדברי רבינו פרק ז' הלכה ו' (הלכות יסודי התורה) יעוין שם היטב. ולכן אמר "וגם כך יאמינו לעולם".

- **מתי גם ישראל הגיעו למדרגת שלילת הבחירה?**
- **כיצד הגיעו למעלה זו, ולשם מה?**
- **מדוע הם חזרו למדרגתם הרגילה ומשה נשאר במדרגה הגבוהה?**

ג. 'מי אנכי כי אלך אל פרעה'

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנִי כִּי אֵלֶךְ אֶל־פַּרְעֹה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:
(יב) וַיֹּאמֶר־כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה־לִּךָ הָאוֹת כִּי אֲנִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרָיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה:

רש"י שמות פרשת שמות פרק ג

(יא) מי אנכי - מה אני חשוב לדבר עם המלכים:

וכי אוציא את בני ישראל - ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שתעשה להם נס ואוציאם ממצרים:

(יב) ויאמר כי אהיה עמך - השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך...

וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלושה חדשים שיצאו ממצרים.

רשב"ם שמות פרק ג

(יא) ויאמר משה מי אנכי - מי שרוצה לעמוד על עיקר פשוטו של מקראות הללו ישכיל בפירושי זה, כי הראשונים ממני לא הבינו בו כלל כלל. משה השיב על שני דברים שאמר לו הק' ללכת אל פרעה וגם להוציא את בני ישראל על ידי מצות פרעה. ומשה השיב על ראשון ראשון מי אנכי כי אלך אל פרעה, ואפילו להביא לו מנחה ודורון? וכי ראוי אני ליכנס בחצר המלך איש נכרי כמני?:

וכי אוציא את בני ישראל ממצרים - כלומר ואפילו ראוי אני ליכנס לפני פרעה שוטה אני לשאר דברים, איזה דבר המתקבל לפרעה אומר לו? וכי שוטה הוא פרעה לשמוע לי לשלוח עם רב שהם עבדיו חפשים מארצו? ואיזה דבר המתקבל אומר לו שעל ידי אותו הדיבור אוציאם ממצרים ברשות פרעה?

והק' השיב לו על ראשון ראשון ואמר כי אהיה עמך ואתן חנך בעיני המלך ותלך אל פרעה ולא תירא...

ועל מה שאתה אומר וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, כלומר באיזה טענה שאומר לפרעה ישמע אלי להוציאם? בהוציאך את העם ממצרים אני מצוה לך עכשיו שתעבדו את האלהים על ההר הזה ותקריבו עולות, וטענה זו תוכל לומר, כי לזבוח לאלהים יניחם ללכת. ואעפ"י שכאן לא פירש, לבסוף מפרש ושמעו לקולך ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים וגו' ועתה נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה. וכן בכל פעם ופעם היה משה אומר כך לפרעה.

וכן מצינו בשמואל כשצוהו הק' למשוח את דוד אמר שמואל להק' ושמע שאול והרגני, והק' אמר לו עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבוח לי"י באתי. אף כאן דרך חכמה צוה למשה בהוציאך וגו' וכן תוכל לומר לו. מי שמפרשים [מקראות הללו על] עניינים אחרים אינם אלא טועים גמורים:

שפת אמת שמות תרמז

בפסוק מי אנכי כו'. וכי אוציא. דרשו חז"ל מה זכות יש להם.

וקשה דא"כ מה שייכות למי אנכי כו'. ועוד וכי מרע"ה בא לקטר על בני ח"ו.

אך מרע"ה הי' בחי' התורה ממש. וכל מעשיו הי' עפ"י התורה והמשפט. ובאמת גאולת בני' רצה הקדוש ברוך הוא שיהי' עפ"י התורה. ומרע"ה רצה שיהי' עפ"י החסד שהוא מדתו של אהרן. ואמר מי אנכי. וכי אוציא. מאחר שהוא השליח צריכין בני' להיות ראויים לגאולה. והש"י השיב לו כי אהי'. והיינו כי נגלה לפניו ית' הזכות שעתידיים בני' לזכות אח"כ. וכמו שבני ישראל הקדימו נעשה לנשמע. כן. הי' הנהגות הש"י עמנו להיות עתיד והוא הכל אחד.